

110361

"NORSK KRIGSLEKSIKON"

kommer best ut når man sammenligner med andre leksika, f.eks. Gyldendals Store og Kunnskapsforlagets, skriver forfatteren og historikeren **John Sand** i et notat til redaktøren av boken. Etter hans vurdering har alle "gammel-nazister" grunn til å være takknemlig overfor forfatterne av krigsleksikonet, først og fremst fordi okkupasjonstidens "gale" side synes å ha fått en objektiv behandling..

Men John Sand har kritiske bemerkninger også til Norsk Krigsleksikon, noe han har gitt forfatterne klar, skriftlig beskjed om i sitt notat:

Under **Irgens** s. 197 burde kanskje ha vært nevnt at tyskerne – iflg. Irgensdommen – hadde planlagt å stanse trekk til uteseilernes familier, jfr. fra dommen:

"Det lykkedes også for tiltalte å få i stand en ordning således at familien til de sjøfolk som for ute, fortsatt kunne trekke på sitt tilgodehavende".

Irgensdommen er interessant: Aktor, **Annæus Schjødt**, la ned påstand om 7 år. Lagmannsretten fulgte aktor, men domstolsmedlem fru **Agnes Schulz Kløng**, stemte for 4 år. Riksadvoktaten, **S. Amtzen**, anket til Høyesterett med krav om livsvarig fengsel. H.r.dommen lød på 15 år, men mindretallet – dommerne **Hanssen, Stub Holmboe** og **Berger** stemte for 7 år. Holmboes votum fortjener oppmerksomhet. Han mener at Irgens feilaktig er dømt etter strl. §98 både når det gjelder NS-medlemskapet og når det gjelder virksomheten som kommisarisk statsråd. Holmboe uttalte bl.a.

"Jeg kan imidlertid ikke innse at denne tjenestegjøring kan betraktes som noe forsøk på å forandre rikets statsforfatning. De kommisariske statsråders oppgave var som representanter for okkupasjonsmakten å ordne hver sin administrasjonsgren. Å motta en sånn oppgave kan ikke med føie betraktes som et forsøk på å endre statsforfatningen".

Håkon Meyer har i forbindelse med Irgensdommen spurt:

"Kunne de handlinger som kaptein Irgens anvendte sin stilling til, være foretatt med det forsøtt å bistå fienden?"

Ringdal opplyser s. 155 at "ingen norske veier eller gater bærer ennå hans (**Hamsuns**) navn".

Jo, i Mo i Rana har lenge eksistert "Knut Hamsuns vei".

Burde det forøvrig ikke ha vært nevnt under "kast-bøssa-historien" at Sand herredsrett frifant Hamsun på dette punkt?

Under "hurtigruten" er Bergenskes "Mira" ikke tatt med. Skipet lå lenge i Bergen som losjiskip, men det lyktes NS-myndighetene (Irgens) å få henne fri. Såvidt jeg vet var det på sin annen tur som hurtigrute at "Mira" ble senket utenfor Brettesnesnakken kl. 6.30 den 4. mars 1941. Det var den britiske jageren "Badouin" som sendte "Mira" til bunns. Det er noe uklart hvor mange som omkom. 7 nordmenn har vært nevnt, men enkelte mener at tapstallet var høyere. I nesten 50 år har en britisk propagandaskrone hevdet at "Badouin" først skjøt et varselsskudd, men en tysk kaptein som skal ha stått med en pistol i hånden sammen med "Miras" norske kaptein, tvang den norske kapteinen til ikke å stoppe. Det er forfatterne **Dag Skogheim**, **Harry Westheim** + en **Nilsen** som har avslørt at det slett ikke var noen tysk pistol-kaptein ombord i "Mira".

Sørensen omtaler at **Tormod Hustad** forsøkte å virke i Quistings aprilregjering. Etter min oppfatning er det riktig å trekke fram slike forhold. Derfor synes jeg det virker påfallende at **Gerhardsens** og **Torps** fortid som oppfordrere til militærstreik ikke blir nevnt med ett eneste ord. Etter min mening burde også **Paal Bergs** og **Berggravs** 1940-forhold vært gitt betydelig bredere plass.. Når jeg legger så stor vekt

*Altmeriditt Sandheim
1996-3*

KRIGEN og ETTERKRIGSTIDEN

DEBATTEN FORTSETTER

på dette med Gerhardsens og Torps fortid, er det først og fremst fordi jeg – ut fra talrike samtaler med fangekamerater gjennom fem år – vet hvilken mektig innflytelse det brukne geværs politikk hadde for mange nasjonalt innstilte mennesker. At NS fikk tilslutning fra såvidt mange offiserer, tror jeg har nær sammenheng med at offiserene følte at de var blitt sveket. Som følge av forsvarsnihilismen ble Norges skjebne en annen enn om man hadde fort en forsvarspolitikk omtrent som den svenske.

Det bør erindres hva generalmajor **Erichsen** sa på årsmøtet i Norsk Forsvarsforening 14.11.47:

"Det er en ting jeg vil holde frem, og jeg vil understreke den meget sterkt, og det er at i virkeligheten hadde det norske folk lite, svært lite å kreve av det norske forsvar – dette forsvar som det hadde sulteforet på en slik måte i mange år at det teknisk sett var mindreværdig, men også på en slik måte – og det er det verste – at forsvarsånden og –viljen var forsøkt drept i folket."

Mange forsvarsvenner – også utenfor offiserenes krets – så det nok slik.

En del av omtalen av kronprins Olav er feilaktig. I Norsk Krigsleksikon s. 236 under "Kronprinsen", bl.a.:

"Da kampene i Norge måtte oppgis i juni 1940, tilbød kronprinsen seg å bli igjen i landet som et symbolsk bevis på at konge og regjering en gang ville vende tilbake fra sitt eksil til et fritt fedreland".

Det som imidlertid står i en tilføyelse til statsrådsprotokollen 7.6.40 er:

"Hans Kongelige Høyhet Kronprisen har i regjeringskonferanse den 3. mai d.å. reist spørsmålet om hvorvidt han skal bli tilbake i Norge i tilfelle av at Kongen og Regjeringen flytter til et annet land. Hans Kongelige Høyhet uttalte ved den anledning at han var villig til å bli igjen, og mente at han ved å samarbeide f.eks. med administrasjonsrådet, kunne så langt hans evner strakk til, gjøre folk og land nytte, kanskje forberede stemningen for de bedre tider som måtte komme"

Etter min mening er omtalen av Stockholmlegasjonen ikke helt bra. I "Et flyktningsesamfunn vokser fram" skriver **Grimnes** s. 71:

"De (svenskene) nektet således å anerkjenne noen ny minister ved Legasjonen etter **Wollebæks** død høsten 1940, så **Jens Bull** ble værende bare charge d'affaires. Fra juni 1941 nektet de å anerkjenne alle nyansettelser ved Legasjonen, hvilket betydde at alle nyansatte ble betraktet som privatpersoner, at de ikke net godt av diplomatisk status eller immunitet og kunne bli arrestert, noe som også skjedde" (J.S.'s understrekning.)

Ingen av disse viktige opplysninger av Grimnes er nevnt i leksikonet s. 400. Derimot står det bl.a.:

"Dette ga legitimitet og diplomatisk forankring"

Se her også **Riste**: "Londonregjeringa II" s. 305 hvor **Trygve Lie** siteres slik:

"Og vår legasjon i Stockholm arbeidet under vilkår som ikke hadde noe med vanlig diplomatisk representasjon å gjøre".

Da **Bjørn Østrings** førkrigstid er detaljert omtalt, synes jeg at det burde ha vært nevnt s. 249 at **Martin Linge** var pasifist i 30-årene. – Ringdals formulering når det gjelder Linge, s. 249, er vel ikke helt heldig? Det står at kapteinen hadde "ansvar for utbyggingen av et norsk nettverk i samarbeid med det britiske SOE". Trygve Lie opplyser om Linge i "Hjemover" s. 289:

"Han var i britisk tjeneste og hadde hemmelige oppdrag, og regjeringen hadde derfor liten kontakt med hans virksomhet"

I Vik-saken i Svolvær juni –56 ble det også av retten fastslått at Linge og hans folk hadde opptrådt som privatpersoner under Lofot-raidene.

–Var det ikke bedre å si at Linge bygget opp et "nettverk av nordmenn"?

Jeg håper at red. av boken "Norsk Krigsleksikon" ikke oppfatter ovenstående som kritikk, men tar det for hva det er: en subjektiv vurdering og meningsforskjell om noen få, svært få av stikkordene i leksikonet. Når det gjelder faktiske feil, kommer "Norsk Krigsleksikon" best ut av dem alle.

11